

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

БОКАРІУСОВСЬКІ ЧИТАННЯ

Матеріали

*Всеукраїнської науково-практичної
конференції з міжнародною участю*
**„ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ
НАУКОВИХ ДОСЯГНЕНЬ
В СУДОВУ ЕКСПЕРТИЗУ”,**

*присвяченої 140-річчю з дня народження Заслуженого
професора М.С. Бокаріуса та 110-річчю з дня народження
професора М.М. Бокаріуса*

(м. Харків, 10-11 вересня 2009 року)

Харків
ТОВ «Оберіг»
2009

Козаченко І.М. ХАРКІВСЬКЕ ТОВАРИСТВО СУДОВИХ МЕДИКІВ І КРИМІНАЛІСТІВ – ФУНДАТОР МІЖНАРОДНИХ «БОКАРГУСОВСЬКИХ ЧИТАНЬ»	44
---	----

II. ЕТАПИ РОЗВИТКУ ТА СТАНОВЛЕННЯ ХАРКІВСЬКОЇ СУДОВО-МЕДИЧНОЇ ШКОЛИ

Кравченко Ю.Н., Бурчинский В.Г., Дмитренко В.П., Малыхина Е.И., Ольховский В.А., Гуров А.М. ХРОНОЛОГИЯ СТАНОВЛЕНИЯ ХАРЬКОВСКОЙ СУДЕБНО-МЕДИЦИНСКОЙ СЛУЖБЫ	45
Ольховский В.А., Бурчинский В.Г., Капустник В.А., Мясоедов В.В., Каплуновский П.А., Гуров А.М., Козаченко И.Н., Кравченко Ю.Н. ИЗ КОЛЫБЕЛИ ХАРЬКОВСКОЙ СУДЕБНО-МЕДИЦИНСКОЙ ШКОЛЫ	49
Кравченко Ю.Н., Сербиненко И.Ю. ГЕРБ ХАРЬКОВСКОГО ОБЛАСТНОГО БЮРО СУДЕБНО-МЕДИЦИНСКОЙ ЭКСПЕРТИЗЫ	53
Ольховський В.О., Каплуновський П.А., Довженко Ю.В., Бондаренко В.В., Губін М.В., Хижняк В.В., Сокол В.К., Репа В.В. ПРОФЕСОР ФЕОДОСІЙ ОЛЕКСІЙОВИЧ ПАТЕНКО – ПРЕДТЕЧА СУЧАСНОЇ ХАРКІВСЬКОЇ СУДОВО-МЕДИЧНОЇ ШКОЛИ	56
Ольховський В.О., Каплуновський П.А., Довженко Ю.В., Хижняк В.В., Бондаренко В.В., Губін М.В., Стебловська Н.В. ПАМ'ЯТІ ДОЦЕНТА М.М. ГУБИНА	58

III. ІСТОРИЧНІ ТА ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ СУДОВОЇ МЕДИЦИНИ

Ольховский В.А., Ионенко И.Р. О КНИГЕ ИОАННА БОНА «О ДОЛГЕ ВРАЧА, ИСПОЛНЯЮЩЕГО ДВОЙНУЮ ОБЯЗАННОСТЬ, КЛИНИЧЕСКУЮ И СУДЕБНУЮ»	59
Ольховський В.О., Мішалов В.Д., Михайличенко Б.В., Луpiar В.М., Терешенко А.О., Ахтемійчук Ю.Т. УКРАЇНСЬКИЙ ПИРОГОВ: ДО 220-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ТА 145-РІЧЧЯ З ДНЯ СМЕРТІ ПРОФЕСОРА І.В. БУЯЛЬСЬКОГО	61

ли бы уберечь от ошибок, стать предостережениями в деятельности более молодых коллег. Автор ни на минуту не сомневается, что его последователи будут прозорливей и удачливей, нежели он, и делится богатством своих размышлений и опыта в надежде помочь им достичь более высоких вершин.

Труд Иоганна Бона состоит из двух частей, в первой из которых автор рассматривает как общие положения относительно медицинской науки, долга врача, его поведения, так и специальные вопросы медицинской практики: о лекарственных назначениях и различных видах помощи больным, о различных методах очищения организма, об утолении боли, хирургических средствах, лечении душевнобольных и др. Вторую часть своего труда ученый посвятил проблемам практики судебного медика и рассмотрел, в частности, вопросы, касающиеся необходимости и пользы судебной медицины, сложностей вскрытия, инструментов и методов вскрытия и др. Отметим, что первая часть книги известного ученого содержит 22 главы, вторая же, относящаяся к практике судебного медика, — только 6 глав, что красноречиво свидетельствует о сравнительно не долгой, на момент написания труда, истории судебной медицины, становление и развитие которой и осуществлялось усилиями таких ученых как Иоганн Бон и его выдающихся современников.

УКРАЇНСЬКИЙ ПИРОГОВ: ДО 220-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ТА 145-РІЧЧЯ З ДНЯ СМЕРТІ ПРОФЕСОРА І.В. БУЯЛЬСЬКОГО

Ольховський В.О., Мішалов В.Д.¹, Михайличенко Б.В.²,

Лупир В.М., Терещенко А.О., Ахтемійчук Ю.Т.³

Харківський національний медичний університет

Національна медична академія ім. П.Л. Шупика (м. Київ)¹

Національний медичний університет ім. акад. О.О. Богомольця (м. Київ)²

Буковинський державний медичний університет

Цього року минає 220 років з дня народження та 145 років з дня смерті видатного вченого — хірурга, анатома, судового медика академіка Санкт-Петербурзької медико-хірургічної академії, професора Іллі Васильовича Буяльського. І.В. Буяльський народився 26 липня (за ст. стилем) 1789 р. в українській родині в с. Вороб'ївці, Новгород-Сіверського повіту на Чернігівщині. Прадід його був запорізьким січовим козаком, а дід — реєстровим козачим осаулом. Спочатку Ілля Васильович закінчив Новгород-Сіверську повітову школу, потім — філософську школу в Чернігівській семінарії. В 1809 р. він вступив до Московської Медико-хірургічної академії. У 1810 р. його було переведено до Петербурзької Медико-хірургічної академії. Після закінчення академії у 1814 р. Буяльського залишили при академії на посаді помічника прозектора. У 1817 р. Іллю Васильовича було

призначено ад'юнктом при кафедрі хірургії у професора Буша, а в 1821 р. він став ад'юнкт-професором кафедри анатомії, фізіології та судово-лікарської науки. 5 квітня 1823 р. І.В. Буяльський захистив у Петербурзькій Медичній хірургічній академії дисертацію на ступінь доктора медицини та хірургії з теми про аневризми судин. У 1827 р. він став ад'юнкт-професором хірургічної клініки, а в 1831 р. – ординарним професором академії. У 1833 р. його було обрано на посаду завідувача кафедри анатомії, фізіології та судово-лікарської науки після професора П.А. Загорського, якою він керував до 1844 р. У 1842 р. його було обрано академіком Петербурзької Медичної хірургічної академії. Крім того, з 1831 по 1864 рр. він викладав пластичну анатомію в Петербурзькій академії мистецтв. З 1829 р. І.В. Буяльський займав посаду управляючого Хірургічним інструментальним заводом. Використавши метод заморожування трупів, створив анатомічну м'язову фігуру «лежаче тіло», що була відлита у бронзі. Виготівив ряд корозійних препаратів нирок, які збереглися до цього часу. Не можна також обминути того факту, що Буяльського свого часу вважали на всю Росію за єдиного лікаря, що знав спосіб бальзамування. Так, у 1841 р. він продемонстрував керівництву академії голову дитини, що була ним забальзамована ще у 1817 р. й яка була у нього вдома на протязі 24 років нічим не прикрита.

Безумовно, І.В.Буяльський ввійшов в історію перш за все як талановитий хірург. Найбільш значними його творами стали «Анатомо-хірургічні таблиці» на російській та латинській мовах (три частини – 1828, 1835 та 1852 р. видання). Це був перший в Росії оригінальний атлас з оперативної хірургії, що отримав світове визнання. Таблиці, в яких з'ясовується анатомія та техніка перев'язування великих артерій, було видано «in folio» великих розмірів, всі малюнки в натуральну величину зроблені були художником Зайцевим та гравіровані Ухтомським. Це розкішне видання викликало велику сенсацію не тільки в Росії, але й за кордоном. У 1829 р. воно було переведене на німецьку мову та видано закордоном. І.В. Буяльський виконував велику хірургічну роботу в Маріїнській лікарні (з 1828 р.), був оператором при царсько-сельському ліцеї та при всіх військово-навчальних закладах (з 1833 р.), почесним членом Медичної ради при Міністерстві внутрішніх справ (з 1837 р.) та головним лікарем всіх кадетських корпусів (з 1835 р.). Ілля Васильович був одним із перших вітчизняних хірургів, які використали наркоз, крохмальну пов'язку та антисептичні засоби. Він також розробив ряд нових хірургічних операцій – резекцію верхньої щелепи, операцію при судинних аневризмах та ін.

Серед багатьох наукових праць, що залишив після себе І.В. Буяльський (більш ніж 115 майже з усіх галузей медицини – анатомії, хірургії, гінекології, очних хвороб, терапії та ін.) особливої уваги, безумовно, заслуговує його праця – «Керівництво лікарям до правильного огляду мертвих людських тіл для узнання причин смерті, особливо при судових

дослідженнях» (1824 р.). Ця робота Іллі Васильовича стала першим науковим інструктивним документом для лікарів, які виконували того часу судово-медичну роботу. Слід нагадати, що у подальшому, на основі цієї праці, в 1829 р. Медична рада Міністерства внутрішніх справ Російської імперії затвердила «Правила судового огляду та розтинів мертвих тіл та при дослідженні пошкоджень», які стали основою «Порадника лікарям при судовому огляді та розтинах мертвих тіл. «Порадник...» був розісланий городовим, повітовим лікарям і Лікарським управам. У ньому висвітлювалися процесуальні положення дослідження трупа, техніка розтину, тощо. У 1842 р. на основі вище наведеного «Порадника...» Медична рада Міністерства внутрішніх справ Російської імперії затвердила Статут судової медицини, який з невеликими змінами проіснував аж до жовтневої революції 1917 р.

Звільнили І.В. Буяльського з академії у липні 1844 р., можна сказати, у розквіті творчих сил через суперечності, що виникли між ним та керівництвом академії. Про творчий потенціал Іллі Васильовича після звільнення говорить той факт, що третє видання всесвітньо відомих «Анатомо-хірургічні таблиць» вийшло у 1852 р., а останню свою наукову роботу щодо «корозійних препаратів» у вигляді фотографічних малюнків витравлених артерій та вен нирок людини він видав у 1863 р. Це була класична праця, подібної до якої не було у всій Європі. 20 вересня 1864 р. громадськість урочисто відзначила його 50-літню науково-практичну діяльність. За життя І.В. Буяльський обирався до складу членів багатьох закордонних наукових товариств. Помер Ілля Васильович 6 грудня 1864 р. в Петербурзі, де й похований на Велико-Охтенському кладовищі. Після його смерті у 1866 р. на честь І.В. Буяльського була виготовлена пам'ятна золота медаль.

Ще в далекому 1929 р. дослідник П. Татарик опублікував в журналі «Український медичний архів» статтю про внесок професора І.В. Буяльського в медичну науку. В ній автор пише: «Як занадто мало навіть на сьогоднішній день звернено уваги не тільки громадськості, а навіть науковими медичними колами на такого талановитого, видатного вченого, як Ілля Васильович Буяльський... . Людина, Ілля Васильович, була чуйна, пряма, чесна та з правдивою вдачею. Він завжди йшов простим шляхом, твердим кроком до наміченої мети. «Всі медичні кола гордували Буяльським, — писав про нього Таранецький (В.М.А., 1895 р.), як талановитим представником російської медицини, як борцем науки своєї батьківщини, що проклав собі вільний, чесний шлях у той час, коли батьківська медицина та найголовніші медичні посади цілком були у руках чужоземців». Іллю Васильовича в XIX ст. було визнано як одного з найкращих хірургів не тільки в Росії, але й у Західній Європі. Буяльський — це хірург віртуоз, яких ще Росія не бачила, це хірург з величезним досвідом... Любов до науки, до своїх обов'язків Ілля Васильович ставив

вище за все... ». В кінці статті П. Татарик пише: «Отже, ...в особі Буяльського закінчили з честю перший період історії російської хірургії й таким чином підготували важким тернистим шляхом ґрунт для початку другого періоду історії російської хірургії, який випав на долю Пирогова. Пирогов мав низку видатних попередників, перше місце серед яких належить, безумовно, Буяльському – з європейським ім'ям. Буяльський перед Пироговим не меркне. Пирогов – геній, Буяльський – видатний талант. ... Буяльський був самородком. Все це дає нам право вважати Буяльського за сильну, талановиту людину, ім'я якої, особливо для українців, повинно бути повне пошани, і за яке ми з погордою повинні завжди пам'ятати».

ХРИСТИАНСКИЙ ДИСКУРС СМЕРТИ В ПОСЛАНИЯХ АПОСТОЛА ПАВЛА

Панков Г.Д.

*Харьковская государственная академия культуры
Харьковский национальный университет им. В.Н. Каразина*

1. Рефлексия о смерти неразрывно связана с осмыслением проблемы о смысле жизни и ее ценности. С точки зрения светского мировоззрения смерть выглядит роковым исходом человеческой жизни, который никто не в состоянии преодолеть. Однако религиозная картина мира предусматривает преодоление человеком своей земной кончины и утверждает идеал бессмертия. Последний представляет собой глубокую экзистенциальную реакцию на осознание разрыва между желанием человека утвердить бесконечность своего существования (антропологическим должным) и конечностью земной жизни (антропологической наличной данностью). В таком случае идеал бессмертия выполняет амбивалентную роль: отрицает смерть и утверждает жизнь. Указанная амбивалентность лежит в основе христианского дискурса смерти.

2. Чтобы разобраться в христианском взгляде на предмет смерти, необходимо обратиться к его мифическим и доктринальным основам. Мифическим фундаментом христианского понимания смерти выступает евангельское событие голгофской жертвы Иисуса Христа с его последствием воскресения. Одну из первых попыток концептуализации указанного события предпринял апостол Павел в своих посланиях, вошедших в священный канон христианской культуры в качестве ее идейного фундамента. Следовательно, обращение к концепции смерти, изложенной ап. Павлом в своих посланиях, означает осмысление христианского дискурса смерти в его доктринально-фундаментальном выражении.

3. Принято считать, что в христианстве смерть понимается не как окончание земной жизни, но в качестве вечной посмертной участи грешника